

Idazlea leku bila, idazlea rol bila

Juan Luis Zabalak Javi Cillero elkarrizketatu zuen *Berrian* (2006-04-06) honek kaleratu *Ero hiria* (Alberdania, 2006) ipuin bildumaren kariatara. Liburu berriaren nondik norakoak arakatu zituzten galde-erantzunetan, azken aldera egindakoetan izan ezik. Azken galderan, kanpotik (Genevan, Suitzan bizi da Cillero) euskal literatura nola ikusten duen galdetzen dio kazetariak. Erantzuna hau:

Interneti esker, azaleko mugimenduak ikusteko aukera daukat; barruko mamia ezagutzea zailagoa da. Oro har, atomizazio bat gertatzen ari dela iruditzen zait, beste literatura askotan bezala. Egile askoren liburuak ateratzen baitira. Hori ez zait txarra iruditzen. Idazle bakoitzak bere txokoa bilatzen du, eta irakurleak ere bai, ezin baititu liburu denak irakurri. Horrek ez dio kalitatea kentzen liburuari. Beharbada, idazleek birplanteatu egin beharko dute zer rol jokatzten duten, bai euskal literaturan eta bai orokorrean. Gainera, Internetek beste era bateko transmisioa indartu du: transmisio bertikalen orde, horizontala; eta batzuetan ezta hori ere, birala baizik: birus baten moduan hara eta hona hedatzen dena.

Puntu bat azpimarratzekotan, horixe, kazetariak titularre-ra jaso zuena. Idazleek birplanteatu egin beharko luketela, nola euskal literaturan, nola orokorrean jokatzten duten rola.

Baina ze rol jokatzten dute idazleek? Eta ze rol jokatu beharko lukete?

Zertarako?

Existenzialismo literario apur bat. Ze rol jokatzten duten galdetuta, joan gaitezen sustrairago. Galdera potoloegia da egileei egiteko akaso, baina zergatik idazten dute?

Iban Zalduari (*Berria*, 2006-04-12) Juan Luis Zabalak egindako elkarrizketan agertzen da gaia zeharka bada ere:

Azken batean, ipuinak errealitateari ordena bat emateko ahalegina diren neurrian —ahalegin artifiziala bada ere—, normala da atzean dagoen perplexidade hori islatzea. Dena den, ahalegin hori alferrikakoa izaten da, eta ipuinek ez didate laguntzen errealitatearekin hobeto konpontzen. Paulo Coelho eta beste idazle batzuek diote haiei laguntzen dietela, baina.

Badakigu zertarako laguntzen ez duen, zertarako ez duen balio idazteak Iban Zalduarentzat: errealitatearekin hobeto konpontzeko. Baina zertarako balio du? Zerbaitetarako balio du?

Xabier Mendigurenek antzeko kezka ditu, *Berrian* (2006-05-16) egin zioten elkarrizketan erakutsi zuenez:

Nik politikaz badut kezka, eta baditut neure ideiak eta neure zalantzak. Horretaz idatzi izan dut, bai prentsan eta bai orain, tarteka, blogean. Ez naiz tesi literaturaren kontrakoa, beti pentsatu izan baitut bakoitzak barrutik ateratzen zaiona idatzi behar duela, baina nik ez dut literatura horretarako tresnatzat hartzen. Esaterako, AHTren aurka nago, eta esan dezaket zergatik. Baina nire nobela batean AHT agertzen bada —eta buruan aspaldidanik daukadan argumentu batean hori ere azaltzen da, beste gauza batzuen artean—, nobela hori ez da izango AHT txarra dela frogatzeko nobela bat. Ez zait iruditzen fikzioa horretarako denik, besteak beste ez delako eraginkorra. Ez dut uste nire nobela batek AHT geldiaraziko lukeenik. Bestela, idatziko nukeen.

Abiadura Handiko Trena gelditzeko ere ez du balio literaturak. Fikzioa ez dela eraginkorra dio. Ondo. Baina zertarako balio du orduan literaturak? Zerbaitetarako balio du?

Fikzioa ez dela eraginkorra. Iban Zalduari egindako elkarrizketa berreskuratuz, bertan Zabalak galdetzen dio bigarren maila batean daudela bere ipuinetan gai «garrantzitsutzat» jotzen ditugunak. Zergatik? Zalduak erantzuten du:

Bizitzan ere benetan garrantzitsua dena ez da aipatzen, azpitik doa. Gazterik dena kontatu nahi duzu, baina gero, aurrera egin ahala, geruzak kentzen joaten zara eta horrela irakurleari parte hartzeko aukera ematen diozu, ez duzu istorioa guztiz ixten.

Ez kontatu dena, izebergaren punta erakutsi azpitik dagoe-
na asmatzeko. Utzi atzean iragar dadin izotza.

Bizi mostra bat da literatura?

Zertarako balio duen ondoegi jakin gabe, Zalduaren elka-
rrizketan aurrera, literaturak jolasetik ere baduela esaten
zaigu:

Bestetik, jolasetik ere badu kontuak; fikzioa egiten dugu, eta
gure literatur sistema ere fikzioa da neurri batean, fikzio la-
na da literatura bat sortzea, areago daukagun tradizio murri-
tzarekin; alde horretatik, Lazarraga iruditzen zait azkenaldi-
ko asmakuntzarik onena... Literaturari buruzko eztabaida,
literatura bera bezala, azken batean, denbora betetzeko eta
heriotzaz pixka bat ahazteko aitzakia da. Batzuk futbolaren
inguruan azkeneko xehetasuna jakin nahian ibiltzen diren
bezala, gu halaxe ibil gaitezke literaturaren inguruan, ezta?
Uste dut osagai ludiko hori izan behar duela literaturak, eta
baita, zergatik ez, beraren kritikak ere.

Baina fikzioa ez bada eraginkorra, zertarako? Jolasa jola-
saren truke?

Dadaismo berria!

Ajeak

Aurreko alean aipatutako gai baten ajea, Zalduari egindako
elkarrizketa berean. Txuma Lasagabasterren elkarrizketa ai-
patuta, irakurleena ote zen literatur sisteman kate-maila ahu-
lena zalantza aipatzen zen. Bestelakoa da Zalduaren iritzia:

Irakurleen urritasuna ez da soilik euskal literaturaren ara-
zoa. Orokorragoa da kontua: literatura mundu osoan doa pi-
kutara. Baina guri literatur loraldia letren mundua uzkur-
tzen hasi den garaian heldu zaigu. Dena dela, ni ez naiz ez-
korra etorkizunari begira. Uste dut denbora eta entrenamen-
du kontua dela. Irakurleen txokoetan ikusten dut hori: jen-
dea euskaraz hilero gutxienez liburu bat irakurtzen ohitzen
den neurrian, sumatzen da aurrera doala kontua. Gaur egun,
oraindik, hezkuntza sistemari oso lotuta daude irakurle asko,
adibidez helduen alfabetatzearen arloan, eta irakurle kauti-
boak dira nolabait, baina uste dut orain D ereduan ari diren
ikasle horiek ikasketak amaitzen dituzten heinean panora-
ma aldatuz joango dela; izan ere, aldatzen hasia dela uste

dut, hots, gero eta irakurle formatu gehiago daudela, plazerrez irakurtzen duten irakurleak.

«Gure» literaturak ere «normalizazio prozesua» behar duela, alegia. Irakurle gaitibuak askatu eta plazerari bide eman.

Ajea II

Aurreko aleko artikulua galdera askorekin ixten zen. «Zer gertatzen da euskal literaturan?» galdetzen nuen, «zer gertatzen da?» galdera ere ekarriz.

Andu Lertxundik ere antzeko gaia jorratu zuen *El Correo* egunkarian (2006-05-03) argitaratutako «Debatea? Zein debate?» artikuluan:

Inork galdetuko balit zein izan den kulturari buruzko gure azken debate inportantea, ez nuke jakingo zer erantzun. Badaude polemikak, batzuk interesgarri askoak, «Volgako batelariak» (<http://www.eibar.org/blogak/volga>) blogean izan dena adibidez, Iñaki Seguro-laren *Gaur ere ez du hiltzeko eguraldirik egingo* liburuaren gainean. [...] Bukatu da, ordea. Batek eta besteak idatzi dituzten testuei begiratzen bazaie (hamahiru partehartze izan dira guztira), ia esan dutena bezain inportantea da esan ez dutena (niri hala iruditu zait, behintzat).

Geure iritzien bizkartzain bihurturik gaude. Baina, hots, ez gara originalak, horrek guztiak adierazten duena (erlatibismoa, indibidualismoa, etsipena...) ez da gure egoera bakarrik. Italiarrek, gailegoek, frantsesek, katalanek gauza bera esaten dute: joanak direla debate handietarako garaiak. [...] Herri kurio-soa gurea: denok heterodoxotzat daukagu geure burua. Heterodoxoak, bai, konforme, baina zein du gutariko bakoitzak heterodoxia markatzeko erreferentea, iparra, ardatza? Nago erreferente hori, gehienetan, jarrera politikoa markatzen duela proiektu kultural pertsonal batek baino gehiago. Eta hala baldin bada (debate kultural baten atzean pisu gehiago badu markaje edo konplizitate edo filia fobia politikoen dantzak kulturaren hausnarketa benetan intelektualak baino) ez da harrigarri jendeak 'mutis forotik' egitea.

Jarrera politikoa proiektu kulturalak baino pertsonalak gehiago markatzen du. Literaturak zerbaitetarako balio du? Eureka!¶